

Suomen Partiolaiset
-Finlands Scouter ry
The Guides and Scouts of Finland

Retkien ympäristökortti

TAUSTAMATERIAALI

JOHDANTO

Kädessäsi on Retkien ympäristökorttiin liittyvä taustamateriaali. Vihkosta voi käyttää myös yksinään, mutta se on tarkoitettu Retkien ympäristökortin tueksi.

Retkien ympäristökortin jokainen kohta on erikseen avattu ja selitetty tässä vihkosessa. Monet asiat ovat varmastikin ennestään tuttuja, mutta materiaalin tarkoituksena on muistuttaa niiden olemassaolosta ja tärkeydestä retkiä suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Retkien ympäristökortti ja tämä taustamateriaali on tarkoitettu monivuotiseen käyttöön. Kaikkia asioita ei tarvitse eikä ole tarkoitukseen hallita ensimmäisellä kerralla, vaan materiaali luo mahdollisuuden seurata leirien ympäristömyönteisyyden kehittymistä.

Vihkosessa esitelyjä asioita voi toteuttaa monella eri tavalla. Käyttäkää mielikuvitusta ja esimerkiksi kirjallisuutta ja nettiä apuna!

YMPÄRISTÖ-
RYHMÄ

Julkaisija:	Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry
Teksti:	SP:n ympäristöryhmä 2003/Päivi Ruohoniemi ja Heli Vuorenmaa
Piirroksat:	Miira Mänd
Taitto:	Tuija Lahti

ARVOT JA ASENTEET

Tiedämme, mikä on esimerkin voima

► Vartion- tai laumanjohtajana olet mahdollisesta nuoresta iästäsi huolimatta vastuullisessa asemassa. Koko muu ryhmä ottaa mallia sinun esimerkistäsi ja toimintatavoistasi. Siksi johtajan olisi osattava tehdä hyviä ja oikeita valintoja myös ympäristöön ja luontoon liittyvissä asioissa. Tämän kortin ja taustamateriaalin on tarkoitus tukea johtajaa ja koko vartiota/laumaa ympäristömyönteisempien käytäytymismallien luomisessa.

Meillä on ympäristöasioissa yhteiset pelisäännöt, joista olemme samaa mieltä

► Retkeä suunniteltaessa lauman tai vartiota olisi hyvä pohtia yhteisiä ympäristötavoitteita. Tavoitteet voivat olla pienimuotoisia ja yksinkertaisia, sellaisia, että kaikki ymmärtävät ne ja ovat niistä samaa mieltä. Kun asioista ollaan samaa mieltä, niitä myös sitoudutaan noudattamaan paremmin. Tässä pari esimerkkiä: ”Retkeltämme ei jää yhtään roskaa luontoon.”, ”Saavumme kaikki lähtöpaikalle polkupyörillä.”.

Olemme kiinnostuneet retkikohteen/alueen luonto- ja ympäristöasioista

► Retkeilykohteenne on todennäköisesti muutakin kuin virkistyskäyttöön tarkoitettu ajanviettokohde, jonne mennään käymään muutamaksi päiväksi. Pohtikaa yhdessä millaisia luonto- ja ympäristöasioita retkikohteenne voi tarjota. Ottakaa selvää onko retkikohteenne ollut viime aikoina keskustelun aiheena. Seuratkaa lehtiä ja internetiä; niistä saattaa löytyä ajankohtaista tietoa alueesta. Vuodenaikojen vaihtelun myötä luonnossa tapahtuu erilaisia asioita, kuten esimerkiksi lintujen muutto ja pesintä. Niistä voitte ottaa selvää jo etukäteen.

Pohdimme, miten retkemme vaikuttaa luontoon ja ympäristöön

► Miettikää jo ennen retkeä, mitä ympäristöasioita retkellä tulee ottaa huomioon. Miten toimitte, ettette häiritse alueen luontoa tai jätä luontoon merkkejä itseltänne? Miettikää onko järkevämpää tutustua lähialueen luontoon vai kaukaiseen koskemattomaan luontoon.

TIEDOT

Olemme tutustuneet retkien ympäristökortin taustamateriaaliin

► Tämän vihkon tarkoitus on avata Retkien ympäristökortin jokainen ”suorituskohta”. Lukekaa vihkonen läpi ja palatkaa siihen suunnitellessanne vartion tai lauman retkiä, ja retkien jälkeenkin. Kun korttiin kertyy useampien retkien tietoja, voitte koko ryhmän voimin seurata oman vartion/ lauman ympäristömyönteisyyden kehittymistä.

Tunnumme jokamiehen oikeudet, ja noudatamme niitä retkellä

► Jokamiehen oikeudet antavat oikeuden retkeilyyn ja luonnosta nauttimiseen kaikissa Pohjoismaissa, myös ulkomaalaisille. Jokamiehen oikeuksiin liittyy myös tiettyjä velvollisuuksia maanomistajaa, muita luonnossa kulkijoita ja itse luontoa kohtaan.

Jokamiehen oikeudet antavat mahdollisuuden liikkua toisen maalla (kuitenkin pihapiirin ulkopuolella) jos kulkeminen ei aiheuta vahinkoa tai sitä ei ole erikseen kielletty. Myös vesialueella ja jäällä kulkeminen on sallittu. Kauempana pihapiiristä, alueella jossa kulkeminen on

sallittu, saa myös tilapäisesti leiriytyä. Oleskelusta ei saa koitua maanomistajalle haittaa eikä maastoon saa jäädä roskia tai muita suuria jälkiä. Tulentekoon ja puun ottamiseen on aina kysyttävä lupa.

Jokamiehen oikeudet lyhyesti:

On luvallista:

- liikkua jalan, hiihtäen tai pyöräillen luonnossa muilla kuin pihamailla sekä muilla kuin sellaisilla pelloilla, niityillä tai istutusalueilla jotka voivat kulkemisesta vahingoittua.
- oleskella tilapäisesti (esim. teltailla) riittävän kaukana asutuksesta ja pihapiireistä, siellä missä kulkeminenkin on sallittua.
- poimia luonnonmarjoja, sieniä ja kukkia, ei kuitenkaan rauhoitettuja
- onkia ja pilkkiä
- kulkea, uida ja peseytyä vesistöissä sekä kulkea jäällä

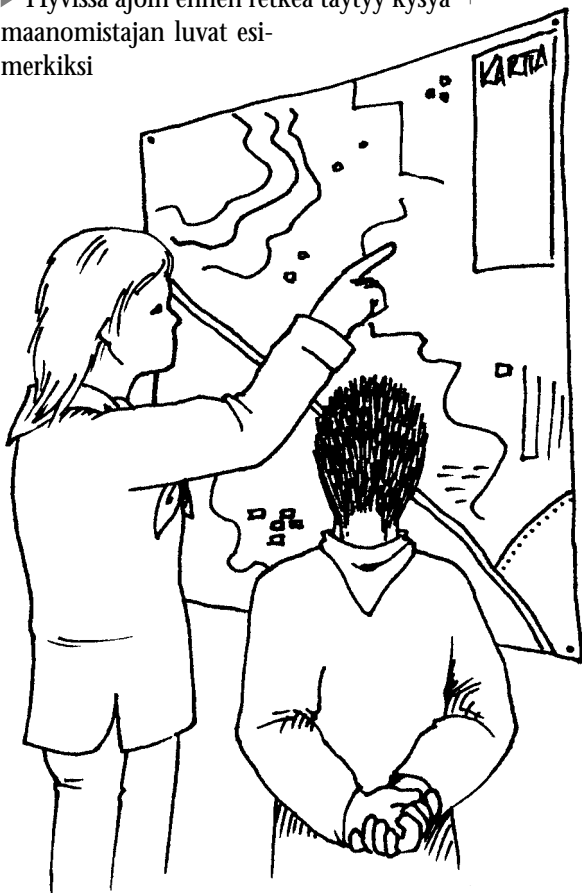
Kiellettyä on:

- aiheuttaa häiriötä tai haittaa muille kulkijoille tai maanomistajille
- häiritä tai vahingoittaa lintujen tai eläinten pesiä tai poikasia
- häiritä poroja tai riistaeläimiä
- kaataa tai vahingoittaa kasvavia puita, ottaa kuivunutta tai kaatunutta puuta, varpuja, sammalta tms. toisen maalta
- tehdä avotulta toisen maalle ilman lupaa tai pakottavaa tarvetta

- häiritä kotirauhaa (esim. leirytyksellä liian lähelle asumuksia tai meluamalla)
- roskata ympäristöä
- ajaa moottoriajoneuvolla maastossa ilman maanomistajan lupaa
- kalastaa ja metsästää ilman asianmukaisia lupia

Otamme selvää maanomistajalta, mitä retkialueellamme saa tehdä ja mitä ei

► Hyvissä ajoin ennen retkeä täytyy kysyä maanomistajan luvat esimerkiksi

puun ottamiseen ja avotulen tekemiseen. Retkikeittimellä (esim. Trangialla) keittämiseen ei tarvita lupaa. Maanomistaja selviää soittamalla kaupungin / kunnan vaihteeseen, josta sinut yhdistetään virastoon, josta voit asiaa tiedustella. Useat merkityt retkeilyreitit ja alueet sijaitsevat kunnan tai valtion omistamilla alueilla. Silloin vastauksia retkeilykysymyksiin saa vaikkapa liikuntavirastosta tai Metsähallituksesta.

Hankimme koulutusta ympäristöasioissa

► Ennen retkeä vartio tai lauma voi pitää vaikkapa erityisen ”ympäristökokouksen”, jonka tarkoituksena on oppia jotakin uutta ympäristö- ja luontoasioista. Ryhmä voi vieraila jossakin aiheeseen liittyvässä kohteessa (luontomuseot, kansallispuistojen opastuskeskukset...) tai kokoukseen voidaan kutsua joku asiantuntija (kunnan ympäristöneuvoja, jonkun luonto- tai retkeilyjärjestön edustaja...) kertoamaan ympäristöstävällisestä retkeilystä ja vastaamaan kysymyksiin. Vj:t ja Lj:t saavat hyödyllistä tietoa myös piirien retkeily- erätaito- ja ympäristökursseilta. Kurkseista voit kysyä omalta lippukunnanjohtajaltasi tai soittamalla suoraan piirisi toimistoon.

Myös muut luonto- ja retkeilyjärjestöt (esim. Luonto-Liitto ja Suomen Latu) järjestävät nuorille suunnattua koulutusta, mene rohkeasti mukaan!

Osaamme hankkia tarvitsemaamme tietoa ja apua

► Lähes kaikkiin ongelmiin löytyy ratkaisu. Jos ympäristöasiat vaikuttavat vaikeita, tutustukaa niihin yhdessä. Apua ja neuvoja ympäristöasioissa saatte esimerkiksi kuntien ympäristösihteereiltä, ympäristöneuvojilta, ympäristö- ja kierrätyskeskuksista, partiopiirien ympäristövastaavilta (jos piirillänne on sellainen), alan lehdistä ja netistä.

Otamme selvää onko lippukunnassamme ja piirissämme ympäristöasioista vastaavaa henkilöä

► Ympäristövastaavia on joissakin partiopiireissä, tarkista omasta piiristäsi. Voitte myös ottaa yhteyttä Suomen Partiolaisten ympäristöryhmään, yhteystiedot SP:n nettisivuilta (www.partio.fi) tai SP:n keskustoimistosta (puh. (09) 2533 1100)

Otamme etukäteen selvää retkikohteen luonnosta

► Selvittäkää sijaitseeko retkikohta suojelualueella, kansallis- tai luonnonpuistossa,

tai muulla kuten esimerkiksi lippukunnan omassa retkipaikassa. Suojelualueista saa ajankohtaista tietoa Metsähallituksen kotisivuilta (www.metsa.fi), jossa on kuvaukset jokaisesta kansallispuistosta ja retkeilyalueesta. Oman lippukuntanne retkeilypaikasta saa tietoa esimerkiksi lippukunnanjohtajalta, ja kunnan mailla sijaitsevasta alueesta kunnasta (soittakaa kunnan infoon tai tutustukaa internetsivuihin). Myös tutustuminen alueesta tehtyyn kirjallisuuteen sekä internetsivut ja peruskartta antavat tietoa siitä, millaiseen ympäristöön olette lähdessä retkelle.

Tiedämme, että retkivarusteita voi myös lainata ja vuokrata, sekä sen, mistä niitä saa

► Vartion tai lauman ensimmäisillä retkilä kaikilla ei tarvitse olla omaa makuupussia, rinkkaa tai muuta kallista retkivarustetta. Näitä varusteita voi lainata kavereilta, sukulaisilta, kuntien nuorisotoimista, naapurilippukunnista, seurakunnista tai muista järjestöistä.

Retkeilykokemuksen karttuessa tietoisuus sopivista varusteista lisääntyy, jolloin turhilta hankinnoilta välttyy. Retkeilyuran alkutaipaleilla pärjää ilman kalliita retkeilyvarusteita ja monesti ne jäävät pian pieniksi eivätkä siis välttämättä ole kannattavia hankintoja. Varsinkin sellaiset varusteet, joita et tarvitse usein, kannattaa lainata tai vuokrata.

TEOT

Aiheutamme mahdollisimman vähän häiriötä ympäröivälle luonnolle

► Retken reittejä ja ohjelmia suunniteltaessa pitää ottaa huomioon eläinten ja lintujen pesintäajat, sekä mahdolliset luonnonsuojelualueet. Elävää luontoa ei saa vahingoittaa esimerkiksi katkomalla oksia tai keräämällä jäkälää tms. Tarkkaillkaa myös ryhmän melutasoa!

Pyrimme käyttämään luontoa säästävintä tapaa mennä retkipaikalle

► Onko mahdollista käyttää julkisia kuluneuvoja tai yhteiskuljetusta retken lähtöpaikalle mentäessä? Voiko paikalle tulla esimerkiksi polkupyörillä? Vartiolaisten ja laumalaisten vanhempia voi myös kannustaa sopimaan ”kimppakyydeistä”, jos retkelle lähtijät asuvat samalla suunnalla.

Leiriydymme vain luvallisille paikoille

► Kulkevatko retken reitit merkityllä tai muulla yleisellä ulkoilualueella, vai retkelettekö aivan koskemattomalla alueella?

Valmiilla retkeilykäyttöön tarkoitetuilla alueilla leirirakennelmia kuten nuotiopaikkoja ja laavujakin saattaa olla jo valmiina, jäte- ja muu huolto on mietitty valmiiksi ja alue on retkeilykäyttöön muotoutunut (polut ym.). Tällaisella alueella retkeiltäessä luvallisen leiriytymis- ja tulentelekoikan löytäminen on helppoa. Valmiissa (ja yleensä suositussa) paikassa on maaston ylikulumisen mahdollisuus.

Koskemattoman alueen käyttäminen kuulostaa varmasti kiehtovalta, mutta vaatii retkeilijältä enemmän. Leiriytyä saa jokamiehen oikeuksien perusteella melkein pä minne vain (ei liian lähelle asutuksia tai pihoja), mutta tulentelekoon ja puun ottamiseen täytyy aina olla asianmukaiset luvat. Nuotiopaikka täytyy pohjustaa hyvin ja leiriytymispaikalta lähtiessä kaikki omat jäljet (myös nuotiopaikat) täytyy siivota ”näkyvämmäksi”.

Varomme herkkien maastokohtien vahingoittamista

► Merkityillä reiteillä ja valmiilla poluilla liikuttaessa muu maasto säästyy kulumiselta. Jos ryhmä haluaa kulkea omia polkujaan, tulisi reitillä mahdollisuuksien mukaan kuitenkin välttää esimerkiksi kallioita, joista sammalet ja jäkälät kuluvat herkästi pois, ja jälkien kasvaminen piiloon kestää useita kymmeniä vuosia.

Vältämme retkellä kertakäyttöisiä tavaroita ja jätteen syntymistä

► Hyvä varustelista ohjaa retkeläisiä ympäristöystävällisiin valintoihin. Mukaan otetaan esimerkiksi oma juomapullo yksittäispakattujen mehujen sijaan, sekä yleensäkin kestokulutusvarusteita (esim. muoviastiat, kunnolliset sadevarusteet) kertakäyttöisten sijaan. Kestokulutusvarusteet tulevat ajan myötä halvemmiksi kuin kertakäyttöiset, ja samalla laumalaiset ja vartiolaiset oppivat huoltamaan tavaroitaan, kun pelkkä roskiin laittaminen ei riitä.

Varustelistassa kannattaa myös mainita, että kaikkea ei tarvitse ostaa itselle. Lainavarusteita voi kysellä esimerkiksi kuntien ja seurakuntien nuorisotoimistoista. Katso myös retkien ympäristökortin kohta ”Tiedämme, että retkivarusteita voi myös lainata ja vuokrata sekä sen, mistä niitä saa.”

Suosimme retkiruuissa vähänpakattua, kotimaista ja luomua

► Jos retkellä on tarkoitus valmistaa ruokia yhteisesti, suunnitelkaa ostoslista ja käykää kaupassa porukalla. Jo ennen retkeä voi kokouksissa keskustella siitä, mitä tarkoittaa luomuruoka tai mitä hyötyä on siitä, että ostaa kotimaisia tuotteita. Aina-kin osa retkiruuista (retken pituudesta ja luonteesta riippuen) olisi hyvä ostaa raaka-aineina, samalla tulisi harjoiteltua ruuan laittamista alusta asti. Suosikaa sesonkituotteita vuodenaikojen mukaan, ne ovat usein myös edullisimpia. Tarkkaillkaa pakkausmateriaalin laatua ja määrää. Suosikaa lähituottajien tuotteita. Kahvin, teen, banaanien ja suklaankin olisi hyvä olla reilun kaupan tuotteita!

Teemme retkellä luontoaiheisen suorituksen tai taitomerkin

► Retken ohjelmaan voi kuulua monenlaisia ympäristö- ja luontoaiheista ohjelmaa. Retkellä on myös hyvä tilaisuus tehdä suorituksia ja taitomerkkejä.

Sudenpentujen kanssa retkellä tehtäviä **suorituksia** voivat olla mm.

- A1 Liian pieni rinka
- A2 Jos metsään haluat mennä nyt
- A4 Puita ja heiniä
- A5 Jäljillä
- A7 Se kasvaa sittenkin
- A8 Kartta
- A10 Kynsiä ja hampaita
- A11 Tälvipesä

- B2 Roskapeikon jäljillä
- B3 Roskapeikon valtakunta
- B7 Luontoparka

- C2 Puukko
- C5 Metsässä rapisee
- C7 Syty nuotio

- D4 Elämää rannalla

- F12 Ötökkäruutu
- F13 Yön elämää

- G9 Etana, etana näytä sarves

Sudenpentujen taitomerkkejä:

Erätaidot, retkeily, eläin, luonnontutkija.

Vartiolaisten kanssa tehtäviä **suorituksia** voivat olla esim.

III luokan suorituksia:

- 6. Osallistun luontotalkeisiin.

Meripartiolaisen III luokan lisäsuoritukset: 17. Tunnen viisi merilintua, kalaa, muuta eläintä ja kasvia.

II luokan suorituksia:

- 1. Huollan ja korjaan omia ja yhteisiä retkivarusteita.
- 2. Sytytän ja sammutan nuotion hyvien partiotapojen mukaisesti.
- 3. Valmistan partioyöstäväni kanssa retkellä ruokaa.
- 7. Lajittelen, käsittelen ja kierrätän kodin, retken tai leirin jätteet.

Meripartiolaisen II luokan lisäsuoritukset:

- 19. Tunnen ympäristöystävällisen jätteenkäsittelyn periaatteet saaristo-olosuhteissa. Tiedän, miten erityyppiset jätteet rasittavat meri-/vesistöympäristöä.

I luokan suorituksia:

- 8. Suunnittelen ja teen I luokan palvelutehtävän enintään kahden partioyöstäväni kanssa.

Meripartiolaisen I luokan lisäsuoritukset:

- 17. Tutustun Itämeren tai sisävesien tilaan ja tunnen siihen vaikuttavat tekijät. Osallistun Itämeren tai sisävesien tilan seurantaan.

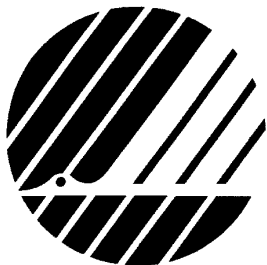
Vartiolaisten taitomerkkejä:

Tulentekijä, Kaupunkiympäristö, Käsi-työläinen, Metsä, Nuotiomestari, Sääntuntija, Vaellus.

Kaadamme tiski- ja pesuvedet maahan emmekä suoraan vesistöön

- Avovesiin joutuvat pesuaineet rehevöivät vesistöjä. Kannattaa suosia fosfaatittomia ja biologisesti hajoavia pesuaineita.

Hakekaa myös internetistä tietoa hakusanaalla ”ympäristömerkit”. Ympäristömerkeillä varustetut tuotteet kertovat tuotteen ympäristöystävällisyydestä. Suomessa tällainen merkki on esimerkiksi Pohjoismainen ympäristömerkki.

Pohjoismainen ympäristömerkki.

Pääsääntöisesti vähäisiksi laskettavat lika-vedet, kuten tiski- ja pesuvedet, tulisi imeyttää maahan noin 20 metrin päässä rantaviivasta. Uimapaikoilla pesuaineilla peseytyminen on tehtävä rannalla.

Kysymme tulentekoon ja puunkeräämiseen luvan maanomistajalta, ja olemme erityisen huolellisia avotulen kanssa

► Käyttäkää tulta järkevästi. Avotulen, kuten nuotion tekemiseen, tarvitaan aina lupa. Palovaroituksen aikana avotulen tekeminen on aina kielletty. Palovaroitustilanteesta saatte selvää seuraamalla säätielädotuksia. Tehkää tuli valmiille nuotiopaikalle tai pohjustakaa tulipaikka hyvin. Paljaalle kalliolle ei saa tehdä nuotiota, koska kuumuus rikkoo kivipinnan.

Hyvät vinkit löydätte internetistä osoitteesta www.metsa.fi/retkeily/ohjeet, tai hakemalla hakusanaalla ”tulenteko”.

Ympäristöystävällinen nuotio on pieni, tehtävänsä täyttävä ja jälkiä jättämätön. Käyttäkää polttopuita säästeliäästi. Muistakaa, että polttopuun ottaminen luonnosta on luvanvaraista.

Huolehdimme, ettei retkestämme jää merkkejä luontoon

► Siivotkaa retkipaikka, telttailu/ yöpymispaikka, ruokailupaikka jne. Jättäkää paikka siihen kuntoon missä se tullessanne oli. Jos paikka on valmiiksi jo roskainen, tehkää päivän hyvä työ ja kerätkää roskat pois. Siistille paikalle on myös seuraavan retkeilijän mukava tulla!

Käyttäkää merkittyjä reittejä ja polkuja, jotta maasto ei kulu turhaan. Erityisesti tämä kannattaa huomioida kallioisilla alueilla.

Tuomme omat roskamme retkeltä pois ja lajittelemme ne

► Muistakaa, ettei hyvästä retkeilijästä jää jälkeäkään! Muista, että kaiken minkä jaksat kantaa metsään mukanasasi, jaksat myös tuoda sieltä pois. Jos retkipaikalla on käymälä, sinne voi laittaa biojätteet. Palavat roskat kannattaa polttaa nuotiolla. Lajitelkaa mukannanne tuomat roskat yhdessä. Laittakaa roskat niille varattuihin paikkoihin, lasi ja metalli kierrätykseen, ongelmajätteet omiin astioihinsa.

Huollamme retkeilyvälineet retkemme jälkeen

► Kuivatkaa ja kunnostakaa kaikki retkellä tarvitsemanne varusteet. Retkivarusteiden huolto on osa retkeä. Varusteiden huollossa oleellista on toimia heti eikä vasta seuraavalle retkelle lähtiessä. Palauttakaa lainavarusteet hyvässä kunnossa takaisin ja varastoikaa omat varusteenne asianmukaisesti. Huoltoa kaipaavat erityisesti teltta, makuupussi ja -alusta, puukko, rinka, retkivaatteet, retkijalkineet ja ruokailuvälineet. Teltta kannattaa kuivattaa kuivassa ja ilmvassa paikassa ja vasta sen jälkeen pakata varastointia varten. Makuupussi pitää tuulettaa ja käytetyt vaatteet pestä. Villavaatteille riittää mo-

nesti vain kunnollinen tuuletus. Laita saappaat ja kengät kuivumaan käytön jälkeen. Hoitamalla varusteet hyvin pidennät niiden käyttöikä.

Retken jälkeen keskustelemme toteutuivatko tässä kortissa mainitut ympäristöasiat

► Montako rastia saitte ympäristökorttiin? Tarkoitus ei ole saada heti ensimmäisellä retkellä kaikkia kortin kohtia rastituiksi, vaan jokaisella retkikerralla voi lisätä rastien määrää. Kiinnittämällä huomiota retkellä tiettyihin kortin kohtiin, ne tulevat ehkä jo seuraavilla kerroilla ihan luonnostaan toteutuneiksi.

Mietimme,
mitä seuraavalla
retkellä voisi
tehdä ympäristö-
ystävällisemmin

► Kiinnittäkää huomiota vielä rastittamatta jääneisiin kohtiin. Mitä pitäisi tehdä, jotta seuraavalla kerralla niihinkin tulisi rasti? Yrittäkää myös saada rastit säilymään jo toteutuneissa kohdissa seuraavalla retkellä!

**Suomen Partiolaiset
-Finlands Scouter ry**
The Guides and Scouts of Finland

Kylänvanhimmantie 29, FIN-00640 Helsinki, Finland
Tel. +358 9 2533 | 100 • Fax +358 9 2533 | 160
www.partio.fi • info@sp.partio.fi